

De ABC-bril

1 maart 2021 – Leerlabo Leuven 1 maart 2021
jan.demets@ugent.be

Jan De Mets, SDL

- 1 – ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)
- 2 – Toepassing: het leerlingcontact

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

ZDT: “Waarom doen we wat we doen?” (in werkcontext, op school, in sport, thuis ...)

Zoeken naar **de mate waarin** we gemotiveerd zijn (intensiteit) en de **‘soorten’ motivatie** (kwaliteit):

‘zin’: intrinsieke of autonome mot., vrijwillig functioneren, pers. zinvolheid, integratie

‘moetivatie’: externe druk, interne druk (schuld, schaamte, trots, zichzelf bewijzen ...)

‘amotivatie’: afwezigheid van motivatie (uit gebrek aan zelfvertrouwen/geloof in eigen kunnen, gebrek aan geloof in trainingsmethode, techniek, tactiek ...)

Bronnen: “Motiverend coachen in de sport” (Aelterman e.a. 2017), “Vitamines voor Groei” (Vansteenkiste, 2015)

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Wat is de voedingsbodem voor sport- en leerplezier en betrokkenheid?

3 psychologische basisbehoeftes als ‘vitamines voor motivatie en groei’:

Autonomie: een gevoel van keuze ervaren, zelf ad basis liggen van gedrag, op weg naar vrijwillige verantwoordelijkheid → gevoel van ‘jezelf mogen zijn’, je interesses en emoties worden ter harte genomen, je mening doet er toe.

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Hefboom: inspraak

keuzes geven die bij de leeftijd passen, bijv. over toetsdatum, volgorde van taken, opstel: 3 onderwerpen aanbieden, gespreksonderwerpen voor kringgesprekken, ‘wat zijn jullie suggesties voor een fijne klassfeer?’ ...

Geen keuze mogelijk? Zinnige uitleg waarom niet!

Vb. bevraging bij leerlingen: hoe ervaar je de lessen, wat zijn verbeterpunten. Door feedback en door de suggesties ter harte te nemen, voelen de leerlingen dat hun mening telt, ertoe doet.

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

“Leerkrachten die begeistert zijn en enthousiast lesgeven - zo tonen studies aan - hanteren meestal een meer autonomie-ondersteunende stijl van lesgeven en dat hangt op zijn beurt dan weer samen met hogere autonome motivatie bij de leerlingen. Dus er is een soort overdracht van je eigen enthousiasme en passie voor het lesgeven naar een zekere passie die de leerlingen ervaren, via je stijl in lesgeven.”

(Vansteenkiste in ‘Caleidoscoop’)

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

autonomie ≠ **zelfstandigheid** (zonder de hulp van anderen, onafhankelijk)

‘Mijn leerlingen moeten eens leren om iets zelfstandig op te lossen, zonder mijn hulp, want ze zijn nu oud genoeg’, ≠ autonomiebevorderend.

*“Sommige leerlingen wensen niet zelfstandig te werken of **beschikken niet over de vaardigheden om zelfstandig te werken**. Op dat moment zelfstandigheid opeisen is hen niet ondersteunen in de nood die ze hebben.”*

(Vansteenkiste in ‘Caleidoscoop’)

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Uitwissingsmoment

Zet in de chatruimte kernwoorden van ideeën en inspiratie hoe jij in je school (meer) autonomie geeft aan je leerlingen.

(mss zijn dit ideeën voor 15/3 ?)

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

verBondenheid, Binding: samenhang, ook in moeilijke momenten

→ ervaren van hechte relaties, hechte banden met en tussen leerlingen

“ik kén die leerlingen echt, ik ken hun buitenschoolse hobby’s en interesses, ik weet wat er in hen omgaat”

Mss niet altijd haalbaar (leraar Aardrijkskunde komt slechts sporadisch in een klas)? → nadenken over andere samenwerkingsvormen, richting kleine zelfsturende teams

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Verbondenheid tussen leerlingen creëren zit in tientallen kleine dingen, maar ook in: verwelkoming, middagactiviteiten, klasuitstappen, ...

Kijktip:

Deze Amerikaanse leraar begroet elke leerling met een persoonlijke handshake

https://www.youtube.com/watch?v=VctaUNJpT6U&ab_channel=ABCNews

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Uitwissingsmoment

Idem. Zet in de chatruimte kernwoorden van ideeën en inspiratie hoe jij in je school aan meer verbinding werkt met en tussen de leerlingen.

(mss zijn dit ideeën voor 15/3 ?)

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Competentie: zich bekwaam voelen, gewenste doelen kunnen bereiken, kunnen beantwoorden aan de gestelde verwachtingen

‘beter worden’. Niet: ‘... dan iemand anders’ en dus proberen aan de top van de ladder te komen. Ook ‘onderaan de ladder’ heeft succeservaringen nodig.

→ nood aan structuur en houvast: door duidelijke verwachtingen voorop te stellen, haalbare uitdagingen te bieden en constructieve feedback te geven op wat leerlingen doen. Zo verhoogt hun gevoel van competentie.

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Competentie

Vb. feedback: gericht op de progressie die iemand maakt
gegeven zijn/haar potentieel

Dus niet alleen kijken: haalt men de maatstaf/de norm?

Ook: wat betekent dit resultaat voor die persoon, gegeven ...?

Gedifferentieerd kijken naar leerlingen

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Voor **onderwijs**: peilen naar de mate waarin de acties

- ☐ Autonomie van de leerlingen versterken
- ☐ verBondenheid met en tussen leerlingen en andere schoolactoren versterken
- ☐ Competenties van leerlingen versterken

We zijn er sterk van overtuigd dat inzetten op ABC een impact heeft op (preventie van) schoolmoeheid, en dus belangrijk in (preventie van) vroegtijdig schoolverlaten.

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Belangrijk voor de coach/trainer/leerkracht:

Veronderstelt een grondhouding: open, nieuwsgierig, respectvol, zorgzaam, gericht op groei en kansen

En dus een heel arsenaal van (lichaams)taal dat dit ondersteunt.

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

Autonomoem gemotiveerde sporters

- ☐ zetten harder door, hebben meer veerkracht
  - ☐ zijn meer gefocust (bijv. zoeken naar manieren om de taak beter uit te voeren)
  - ☐ hebben minder gevoelens van hopeloosheid en ontmoediging
  - ☐ meer voldoening, wellicht ook betere prestaties
  - ☐ zijn behulpzaam naar anderen
- = fierheid, kun je aanwakkeren

Kijktip: wat je kunt leren van een voetbalcoach: <https://www.klasse.be/8159/brein-centraal-leren-voetbal/>

1 - ABC – Zelfdeterminatietheorie (ZDT)

ABC is ook van toepassing op indiv. leerkracht én team:

“Een leerkracht of klastitularis wil meer ouders te zien krijgen op het oudercontact. Hij/zij stelt voor om – bij wijze van vrijwillig experiment – ouders op een andere manier aan te spreken: persoonlijk uitnodigen, eerst mailen, dan opbellen, ... Hij/zij krijgt het mandaat dit te doen.” = A

“Hij/zij moet even wennen aan deze nieuwe manier van communiceren met ouders. Het vergt toch enige gespreksvaardigheden, zeker bij anderstalige ouders, en ook ouders moeten even wennen aan deze nieuwe aanpak. Maar hij/zij leert bij en verdiept zich even in comm.technieken.” = C

“Door zijn/haar warme en vriendelijke houding lukt het wel. Het effect mag er voorlopig zijn: meer ouders op OC, gevoel van betrokkenheid van hem/haar op de ouders en ouders onderling verhoogt ...” = B

2 – het leerlingcontact

Idee: van oudercontact 'leerling'-contact maken

Uitgangspunten:

- Leerling is eigenaar van zijn/haar leerproces, en dit consequent doortrekken in àlle facetten van het 'school- en leer'-leven. Leerling heeft ABC-behoefte.
- Ouders en leerkrachten hebben een belangrijke rol ter ondersteuning.
- Alle partijen hebben dezelfde ABC-behoefte. Het ABC van de leerkracht/team staat ten dienste van het ABC van de leerlingen.
- ...

2 – het leerlingcontact

Idee: van oudercontact 'leerling'-contact maken

Leerling neemt het woord over leef-, leer- en groeiproces (van vakgericht naar algemeen welbevinden op school): geeft aan waarin hij/zij zich A, B en C voelt, waar sterke en verbeterpunten zitten ...

Is dus **'gespreksleider'**.

Samen met ouders en leerkracht/titularis plannen en afspraken voor het volgende ontmoetingsmoment: waar ga je aan werken, wat wil je versterken ...?

2 – het leerlingcontact

Ondersteuning, opleiding en begeleiding nodig

- *van de leerling*: vaardigheden (gespreks-, reflectie-, ...), bijhouden van doelen en werkpunten (bijv. portfolio), de A voluit uitbouwen zodat hij/zij daar C in wordt!
- *van de leerkracht/team*: vaardigheden (coachings-, gespreks-, motivatie-, ...), meer mogelijkheden bekijken om dit in groepjes leerkr. te doen ('samen' verantwoordelijk zijn voor een groep leerlingen).

Consequenties voor nascholingsbeleid, ped. studiedagen ...

- *van de ouder*: vraagt een engagement maar krijgt hoge betrokkenheid in de plaats, is af te spreken bij de aanvang van elk schooljaar

2 – het leerlingcontact

Effecten op de leerling: meer inspraak, minder machteloos gevoel en ‘lijdend voorwerp’, meer ‘met’ dan ‘over’; hogere betrokkenheid van ouders op leerproces ...

“Aan het eind van de rit kennen de leerlingen zichzelf door en door, wat sterke effecten heeft op verdere studie- en beroepskeuzes.”

“Je kan er niet vroeg genoeg aan beginnen, van in de kleuterschool.”

Voorbeeld: KOM-gesprekken (‘kind-ouder-mentor’), ‘omgekeerde oudercontacten’, ...

Leestips: <https://www.onderwijsnetwerkantwerpen.be/nl/ona/zoeken?q=KOM-gesprek> en [https://www.onderwijsnetwerk-antwerpen/het-kind-ouder-mentorgesprek-kom-gesprek-de-praktijk](https://www.onderwijsnetwerkantwerpen.be/nl/onderwijsnetwerk-antwerpen/het-kind-ouder-mentorgesprek-kom-gesprek-de-praktijk)

2 – het leerlingcontact

Kleine stappen in de richting van een leerlingcontact

“Wij zijn dit jaar gestart met leerlingcontacten. Je gaat een **individueel gesprek** aan met de leerling om niet enkel over school te praten maar ook over de leerling haar/zijn interesses, toekomstplannen, thuissituatie, ... Je laat de leerling de kans om eens over zichzelf te praten en haar/zijn stem te laten horen over wat zij/hij wel degelijk wil. Wat ze verwachten van de richting, van de lessen, van de leerkracht, van de klasgenoten ...

Deze gesprekken geven het gevoel aan de leerling dat er ook eens naar hen geluisterd wordt. Het is dan ook uiteraard de bedoeling hier wel degelijk iets mee aan te vangen.”

OLVI

2 – het leerlingcontact

“We organiseren dit jaar voor de vierde keer een **leerlingencontact vlak voor de paasvakantie**. De organisatie verloopt zoals we een oudercontact organiseren: elke leerling komt op afspraak voor een gesprek met de klassenleraar. Het gesprek is voorbereid aan de hand van een vragenlijst en gaat over welbevinden, studiemotivatie en studiekeuze. Zowel leerkrachten als leerlingen ervaren dit heel positief.”

Don Bosco Sint-Denijs-Westrem

2 – het leerlingcontact

“Tijdens de klassenraden TSO vinden de gesprekken BSO plaats en omgekeerd. Er wordt hier telkens een volledige dag voor gereserveerd. Leerlingen komen op het afgesproken uur naar school en gaan na het gesprek terug naar huis. De gesprekken worden door de 2 titularissen geleid (1 lkr AV en 1 lkr PV). Er is opbouw tussen de gesprekken in november en in februari. Er is ook opbouw in de gesprekken tussen de verschillende jaren; de vragen in 6 haartzorg bouwen verder op de vragen in 5 haartzorg.”

PIHS

2 – het leerlingcontact

Plenair

Eerste indrukken over dit soort ‘leerlingcontacten’?

Bronnen

Aelterman, N., De Muynck, G.-J., Haerens, L., Vande Broek, G., Vansteenkiste, M. **“Motiverend coachen in de sport”**. Acco, 2017

Vansteenkiste, M. **“Vitamines voor groei. Ontwikkeling voeden vanuit de Zelf-Determinatie Theorie”**. Acco 2015

Caleidoscoop, jrg. 22, nr. 1, “In gesprek met Maarten Vansteenkiste”

15 maart

Eerste ideeën, suggesties om steviger op door te bomen in het leerlabo van 15 maart?